

IV. Závěr

Nedostatky Úmluvy již byly několikrát zmíněné. Je otázkou, zda by ji bylo možné přizpůsobit moderním poměrům. Jde o otázku právní, ale především politickou. V roce 1951 nebyla mezi jednotlivými státy vůle pro přijetí široké definice. To samé se opakovalo v roce 1967 při schvalování Protokolu. Od té doby k výrazným úpravám, pokud jde o mezinárodněprávní instrumenty, nedošlo. Dnes panuje pro nalezení kompromisu zdánlivě příznivější atmosféra. Vyspělé státy si jsou vědomy svých závazků, stejně jako zastaralosti Úmluvy vzhledem k aktuálním problémům uprchlictví. Je však nová úprava vůbec nutná? Původní záměry tvůrců odrážely realitu poválečné doby, v závislosti na dosažitelném kompromisu, na kterém se jednotlivé státy byly ochotné shodnout. Vývoj však kráčet jiným směrem. Jak se měnila mezinárodní situace, docházelo k modifikování praktické aplikace Úmluvy. Příliš úzké definice pojmů byly výkladem rozšiřovány, další ustanovení byla aplikována ve prospěch uprchlíků. Tímto postupem došlo k oddělení psaného textu Úmluvy a prováděné praxe. Což je stav v právu vždy nežádoucí. Dochází tak k oslabování právní síly Úmluvy, která se tak stává spíše doporučujícím než závazným dokumentem.

Ponechme stranou otázku možnosti revize Úmluvy z politického hlediska. Nová právní úprava uprchlictví by oproti Úmluvě měla především širším způsobem definovat pojem uprchlíka. Neomezovat jej na osoby obávající se o svůj život či svobodu, ale naopak obsáhnout všechny běžence, kteří museli z kvalifikovaných důvodů opustit svou vlast. Především by se jednalo o osoby na útěku před humanitární krizí, jejichž životy a zdraví by byly ohroženy, avšak z jiných důvodů, než uvádí čl. 1 Úmluvy. Taxativní výčet těchto důvodů musí vzít v potaz příčiny, které nejčastěji vedou migranty k útěku ze země. Dále je nezbytné, aby tato mezinárodní dohoda obsahovala povinnost států inkorporovat do svých právních systémů základní standardy práv uprchlíků... Konečně by nová úprava měla

vytvořit efektivní systém kontroly jejího plnění jednotlivými vládami. A to jak po stránce právní, kterou tvoří povinnost přijmout předpisy na ochranu uprchlíků o síle zákona, tak po stránce faktické aplikace těchto zákonů. Součástí kontrolního systému by měla být i možnost vynutit dodržování zásad ochrany uprchlíků hrozbou mezinárodní sankce.

Když do hry vrátíme průchodnost návrhu ve smyslu ochoty států převzít na sebe řečené závazky, stává se velmi obtížně realizovatelným. Nelze mu již vyčítat přílišnou prozápadní orientaci, neboť důvody pro přiznání postavení uprchlíka nezužuje na omezování práv lidských a občanských, na jejichž ochranu vyspělé země vystupují nejusilovněji, nýbrž zahrnuje sem i práva sociální. Hrozba masového přívalu imigrantů, doufajících ve spokojenější život v dostatku americko-evropské civilizace, by tyto státy spolehlivě odradila od rozšiřování závazků vůči uprchlíkům. Přijetí takového dokumentu bez jejich souhlasu by bylo jen obtížně realizovatelné.

Možné řešení spočívá v regionálních úpravách. Již zmíněná Úmluva upravující konkrétní aspekty problémů uprchlíků v Africe z roku 1969 představuje možnost, jak řešit specifické problémy v rámci omezeného regionu. V podmínkách afrického kontinentu se problematika uprchlictví velice úzce dotýká všech států, proto existuje i vůle ji řešit na bázi všeobecného konsenzu. Praktické fungování kontrolní činnosti, jakož i vymáhání nesplněných závazků, dokumentuje Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950. Evropský soud pro lidská práva představuje, byť s určitými výhradami k procesním aspektům svého fungování, nezpochybnitelnou autoritu. Jeho rozhodnutí jsou všemi členskými státy Rady Evropy respektována pouhou silou právních argumentů. Ačkoliv nemá v popisu práce přímo rozhodování o právech a svobodách uprchlíků, jeho působnost není omezena na občany členských států. Proto se jeho pomoci mohou dovolat i příslušníci třetích zemí, se kterými nebylo zacházeno způsobem odpovídajícím mezinárodním úmlouvám o lidských právech a právech uprchlíků zejména. Orgán